

Ny felé egykor egy lépcsős lejáró vezetett le abba, az 1999-ben már felmért és fotózott mélypince szakaszba, mely a tér alá nyúlik be. Az É-i pince az É-i falán megmaradt konzol alapján, egykor síkfödémes lehetett, a Ny-i homlokzati falon egy kürtőt is megfigyeltünk.

A földszinti 3. szoba az egykori D-i kapubejáró helyén épült. Ide nyílik a D-i pincerész D-i falán észlelt szellőző is. A középkori, termésköböl készült épületfalakat a sziklára alapozták, és a falak zoklijáig érő sötét, tömött földréteg is megfigyelhető volt.

A D-i sarokszobában, a padló alatt egy részben beszakadt, K–Ny-i irányú, téglalobozatos pinceszakaszra bontottunk rá. A D-i zárófalban talált gerendafészkek alapján egykor ez is síkfödémes lehetett. Ettől a pincétől K-re, még az épületen belül, egy másik pincébe is sikerült bejutnunk; a kettő egymáshoz való viszonya még további kutatás tárgya.

A földszinti, középső épületszárny kert felé eső részében egy újabb, K–Ny-i irányú pincét észleltünk, melynek téglalobozata beszakadt.

Az emeleti szondákban több helyen megfigyeltük, hogy a jelenlegi padlószint alatt szórványosan koraujkori és hódolt-ságkori leletanyagot tartalmazó földfeltöltés, valamint néhány helyen korábbi téglapadló volt.

Munkatárs: Alfred Falchetto, Tóth Balázs.

B. NYÉKHELYI DOROTTYA

47. Budapest I, Dísz tér déli oldala (KÖH 52394)

Kö, Kú

A Dísz tér 15. és 17. épületek között, a Palota út torkolatánál elektromos vezetékét helyezték el új nyomvonalon, a járda és az úttest alatt. A vezeték sekély, 50 cm mély árkában faltetőök tűntek elő, amelyek helyzetét a Budapesti Történeti Múzeum részéről geodéziai méréssel rögzítettük és lefényképeztük. A Dísz tér 17. épület É-i homlokzati falával párhuzamos árok-szakasz teljes hosszában újkori (18. századi) fal visszabontott teteje tűnt elő, amelybe a jelen munkák során bevágták a vezetékét a kellő mélységben. Ezt a falat már korábban észlelte és felmérte Bencze Zoltán a Dísz tér 17. régészeti feltárása során.

A Dísz tér előtti járda szélénél a közben az utcára merőleges irányba elfordult árok keresztülmetszett egy középkori falat. Ennek a falnak ettől a ponttól délebbre lévő részletét szintén feltárta Bencze Zoltán az említett ásatáson. A fal megközelítőleg É–D-i irányú és a Bencze-féle ásatás tanúsága szerint egy É–D-i tájolású, a mai épületek homlokzati vonalain túlnyúló középkori pince maradványa.

A kibontott árokban egyéb régészeti jelenséget nem tudtunk megfigyelni.

VÉGH ANDRÁS

48. Budapest I, Budai Várnegyed, középkori Buda városa (Európa park) (KÖH 32379)

Kö, Kk

Az Európa park területén a Bouwers Mérnökiroda Kft. a Budavári Önkormányzat megbízásából várfal-megerősítési munkálatot végzett. A korábbi terveknek (ld. korábbi megelőző feltárásunkat a Babits sétány területén 2012-ben) megfelelően a várfal visszaugró és nem rézsús felületű szakaszán két támpillért építettek a fal megtámasztására. A Ny-i pillért 1. pillérnek,

a K-i pillért 2. pillérnek neveztük el. A támpillérek alapjait a geotechnikai feltárások alapján a mai felszíntől kb. 5 és fél m mélységbe kívánták elhelyezni, az új támpillérek csatlakoztatása végett pedig kb. 30 cm mélyen visszavésték a jelenlegi várfalat a leendő támfalak szélességében. A Budapesti Történeti Múzeum részéről régészeti megfigyeléssel követtük a várfalak visszavetését 2014. május 5. és 18. között, majd minősített régészeti megfigyelés során 2014. május 19. és június 4. között régészeti módszerekkel kiástuk a leendő támpillérek aknáit a természetes altalajig, és közben körácsolattal biztosítottuk az aknákat (a munkagödröt).

Az ásatási terület a budai vár erődítésrendszerében két fal között helyezkedik el. A ma látható várfal előtt még húzódott egy a 17. században épített török várfal, amelyet az 1850-es években elbontottak. A ma látható várfal a középkori kettős falrendszer külső várfalából fejlődött ki. Írott források említik meg az itteni városfal-szakasz árkat 1441-ben, amely nyilván e külső fal előtt húzódott. Ezidáig az itteni árkot, a török kori várfalat és külső középkori városfalat nem érintette régészeti kutatás.

A feltárás megkezdésekor látható volt, hogy az itt álló, közel függőleges várfal alsó része középkori eredetű, míg a felső rész az 1850-es években épült (ld. 2012-es dokumentációjukat a Babits sétányon végzett ásatásról). A felső rész homlokzatán egymást váltó durva mészkő kvádorsorokból és téglasorokból áll a falszövet. A felső és az alsó rész határa 159.60–159.70 Afm magasságon figyelhető meg. A most elvégzett visszavetés eredményeként az alsó szakasz falszövege is jól megfigyelhető volt. A falat nagyrészt édesvízi mészkő, valamint kevesebb sárga homokkő és néhány zöld andezittufa tömbökből építették. A közepes kötőanyagot durván hasáb alakúra nagyolták és sorokba rakták, közüket kisebb törtkövekkel és középkori téglatöredékekkel töltötték ki. A felhasznált habarcs erősen sóderes, meszes volt. Ez a fal a mai felszíntől kb. 1 m magasságban rézsúsen előre ugrik, homlokzati falszövege azonban már nincs meg. Ehelyett modern téglákkal kifalazott „lábazati” kiugrást építettek elé. Az aknák mélyítése során kiderült, hogy kevéssel a felszín alatt a rézsú, illetve a lábazati kiugrás egy régibb középkori falnak síkra visszabontott faltetejéhez (155.90–160.00 Afm) húz hozzá. Az aknák kiásásakor végig ezt a falat követtük az aljáig, amely a mai felszíntől mintegy 3–3,5 m mélységben jelentkezett. A fal kizárólag édesvízi mészkőből készült, rendszertelenül rakott, alján nagyobb tömbökkel is találkozhatunk. Habarcsa meszes, erősen kavicsos, tégladarabokat nem használtak fel falazásához. A fal homlokzati síkja már felül is enyhén rézsús, és lefelé a rézsú dőlésszöge meglehetősen szabálytalanul egyre növekszik. A fal alja a megfigyelt szakaszon egyre lejtett K felé. Az 1. pillérnél az akna Ny-i felében még 152.90 Afm, míg a 2. pillérnél az akna K-i felében 152.20 Afm. A falat mind a két aknában megfigyelhetően a fehér mállott márga réteg tetejére (természetes altalaj) ültették rá. Az építési rétegek (SE 10, 11) csak kb. 30 cm magasságban fedik be a fal alját. Az erre rátöltött enyhén épületörmelékű réteg (SE 9) kb. 1 m magasságig elfedi már a falat és felszíne erősen lejt kifelé. Ezek a rétegek a kerámiák tanúsága szerint nem korábbiak a 14. század végénél. Erre került rá egy nagyon erősen szemetes, hamus, faszenes feltöltés a 15. század végéből, amely kb. 1,20 m vastag, és felszíne szintén lejt kifelé (felszíne a várfalnál 154.30 Afm). A szemétre vetett anyag rengeteg házikerámia-töredéket és állatcsontot, kevés kályhacsempe és üvegtöredéket és fém-tárgyat tartalmazott. Az előtti rétegek már a 19. század kö-

zépéről, második feléből származnak, általában erősen szemetes épülettörmelékéből állnak (SE 7, SE 4), felszínük vízszintes. E fölött modern, 20. századi feltöltés található szintén vízszintes felszínnel.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a kutatás során megfigyelhettük a 14. század végén épült külső (II.) középkori városfalat, amely 3–4 m magasan ma is áll. Erre épült rá egy később, de még a középkor folyamán készült javítás/pótlás, amely erősen eltérő jellegű a fal aljától. Korát a feltárás régészeti módszerekkel nem tudta meghatározni. A falat az 1850-es években magasztották fel a mai faltetőig, a Várnegyed mai szintjére.

VÉGH ANDRÁS

49. Budapest I, Budai Várnegyed, középkori Buda városa (Iskola lépcső) (KÖH 32379) Kk, Ú

A 1014 Budapest, Iskola lépcső – Ibolya utca projektlem lift építése a Lovas utcai parkolónál a KÖZOP 5.5.0-09-2011-0027 számú projekt B projektlem lift építése az Iskola lépcsőnél című támogatás alapján valósul meg. Az építési engedély régészeti megfigyelést írt elő.

A kivitelezési munkálatok az Ibolya utca K-i végénél, a liftakna felső fogadóaknájának kiadásával indultak 2014. október 28-án. Ezzel párhuzamosan az alsó szinten kitakarításra került a kazamata, amelyet korábban a Budapesti Történeti Múzeum kőtárként használt 1998-ig. 2014. október 30-án a várfal K-i oldalának alsó szintjén megkezdődött a várfal téglaköpenyezésének elbontása mégpedig a liftakna tetejének felső síkjában. 2014. november 5-re a felső fogadóakna mélyítésénél elérték a kazamata boltozott tetejét. A szelvényben a boltozat felett vastag sárga agyagos feltöltést lehetett megfigyelni, e fölött közművekkel megbolygatott réteg helyezkedett el. A felső liftakna helyének kialakítása után a Táncsics Mihály utca 1. DNY-i sarkától az épület fala mellett átlag 40 cm mélységben árkot ástak, ahová az elektromos vezetékét rakták le.

2014. november 5-re az alsó szinten, a leendő liftakna felső síkját kívül és a kazamatából belül is megbontották, majd vasstag vaselemekkel stabilizálták a várfalat. Ezután megindulhatott a vaselemek alatt a bejárati szint mélységéig a várfal áttörése. Miután az áttörés megtörtént tanulmányozhatóvá vált a falszövet. A külső, K-i oldalt borító téglaköpenyezés alatt későközépkori jellegű falszövetet lehetett megfigyelni. A várfal áttörése után az egykori kőtár betonpadlóját feltörve megindult a liftakna mélyítése. Miután 2014. november 12-én egy K–Ny-i irányú újkori fal K-i falsíkja került napvilágra november 13-án két fő, november 14-én és 17-én pedig négy fő ásati munkással és két fő technikussal tisztáztuk a kazamatában előkerült régészeti jelenségeket. Az É–D-i irányú újkori fal D-i oldalán egy falsarok került elő és az itt talált K–Ny-i irányú fal Ny felé folytatódott. Falazási technikája ugyanolyan volt, mint az É–D-i irányú falé. Az É–D-i falhoz K-ről befutó metsztfal Ny-i oldalán egy rossz állapotú újkori falmaradvány is előkerült. A régészeti jelenségeket dokumentáltuk. A liftakna tervezett bejárata alatt, a K-i metsztfalban egy nagyobb méretű, újkori téglalából rakott teherhárítóívet figyeltünk meg és dokumentáltunk.

A felmérésekből kiderült, hogy az É–D-i irányú újkori fal részben belelóg a tervezett liftakna helyébe. Ezért 2014. november 18-án Vákár Tibor régészeti felügyelő a helyszíni szemle

alapján engedélyezte a kivitelezőnek (EB Hungary Invest Kft.), hogy annyit elbonthasson a 60 cm vastag fal K-i részéből, hogy elférjen a liftakna. Ezután elkezdődött a falsík részleges elbontása, utána pedig 2014. november 24-től az aljazat kibetonozása után a kubatúra kiépítése. A régészeti megfigyelést 2014. november 28-án lezártuk.

BENCZE ZOLTÁN

50. Budapest I, Gellérthegy (KÖH 43174)

Ö

A Budapesti Történeti Múzeum és a szegedi OSL Hungary Kft. között létrejött szerződésnek megfelelően, június 12-én az Aquincumi Múzeumban lezajlott szóbeli konzultációt követően, június 13-án a megelőző feltárás (Ás. Az.: 12.2013.04) szakmai előkészítésének részét képező roncsolásmentes geofizikai kutatást végeztünk az építendő Gellérthegyi Sikló tervezett nyomvonálahoz igazodva. A georadaros vizsgálat célja a gellérthegyi ismert régészeti lelőhely (késő bronzkori erődített telep, kelta oppidum) É-i oldalán tervezett beruházással érintett területek feltérképezése, esetlegesen előforduló régészeti jelenségek lokalizálása volt. A terepi munkában részt vett az OSL Hungary Kft. részéről dr. Páll Dávid Gergely geológus, a BTM részéről Tóth Farkas Márton régész. A vizsgálati metódust a helyszínen megtekintette Szilas Gábor régész munkatárs (BTM) és dr. Szabó Dániel régész, szakmai konzulens (ELTE).

A georadaros felmérést a terepi-morfológiai adottságok és a növényzet adta lehetőségek figyelembe vételével kellett végeznünk, így a ‚B‘ munkaterületen (alagút kitorkollás, pályatartó oszlop-alapozások és felső fogadó állomás) 4 szelvényben kb. 600 m², továbbá az ‚A‘ munkaterületen (alsó indító állomás és autóbussz parkoló) kb. 100 m², tehát összesen mintegy 700 m² terület vizsgálatára került sor. Az adatok kiértékelését az OSL Hungary Kft. részéről Katona Orsolya és dr. Páll Dávid Gergely – régészeti szakmai konzultáció mellett – végezték.

Régészeti szempontból elsősorban a felső, citadellához közelebb eső, növényzeti fedettségét tekintve kedvezőbb adottságú területek vizsgálata bizonyult eredményesnek. Az itt kijelölt két nagyobb méretű szelvény (GH1 és GH2) vizsgálata során az őskori sánc ismert nyomvonala és azon belül több, feltehetően azzal egy idejű, de funkcióját tekintve egyértelműen nem meghatározható jelenség volt lokalizálható. Ezeknek a jelenségeknek a meghatározása és a georadaros vizsgálat más eredményeinek tisztázása, pontosítása a megelőző feltárás elvégzésével reményeink szerint ellenőrizhetővé és kiértékelhetővé válik majd.

TÓTH FARKAS MÁRTON

51. Budapest I, Gellérthegy (Bérc utca 6./b) (KÖH 43174)

B, V, I

A Budapesti Történeti Múzeum részéről, 2014. november 17–24. között, a Budapest Fővárosi Kormányhivatal V. Kerületi Építésszügyi és Örökségvédelmi Hivatala Örökségvédelmi osztálya által előírt módon, régészeti szakfelügyeletet láttunk el (Ás. Az.: 205.2014.02) a fentnevezett ingatlan területén, lakóépület építéséhez kapcsolódó, gépi erővel végzett földmunka során. Ezt követően, 2014. november 25–27. között, megelőző régészeti feltárást végeztünk.